

ENRIC GOMÀ

PROU CATASTROFISMES LINGÜÍSTICS

«Cal desmuntar els tòpics funestos sobre el futur del català, tenir una idea clara de quina és la composició de la societat catalana i conèixer les actituds i els hàbits lingüístics dels castellanoparlants».

Enric Gomà

**PROU
CATASTROFISMES
LINGÜÍSTICS**

Edicions Destino

Queda rigorosament prohibida sense l'autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

© Enric Gomà Ribas, 2022

© de la fotografia de l'autor: Agus Izquierdo / Núvol

© Columna Edicions, Llibres i Comunicació, S.A.U. / Destino
Av. Diagonal, 662-664 - 08034 Barcelona

Primera edició: gener del 2022

Segona impressió: febrer del 2022

ISBN: 978-84-9710-331-2

Dipòsit legal: B. 18.616-2021

Fotocomposició: Grup62

Imprès a Catalunya - *Printed in Catalonia*

Índex

El mal català	15
Història breu del desànim	21
Abandoneu tota esperança	31
Les millors intencions	37
Depuradors de castellanismes	43
Barcelona és culpable	49
Els joves dels collons	57
El català contemporani	65
La brigada melancòlica	73
Els culpables habituals	79
L'hora de comptar parlants	87
Una minoria molt ampla	97
Les enquestes que vindran	105
Decàleg pràctic	113

No comparteixo gaire l'apocalipsi de la llengua catalana que ens vaticinen infatigables els experts, tots ells catedràtics augustos, ensenyants doctes i membres il·lustres d'acadèmies, cenacles i cercles una mica enrocats. Tothom anuncia amb convicció la desaparició segura del català o el seu destí residual, com un fat predit per les bruixes de *Macbeth*. Només sobreviurà en aforismes de rajoles i llegendes escarbotades de rellotges de sol. De tant en tant els més sentimentals cantaran *Ton pare no té nas*.

—¿Qué cantas, mi vida?

—Nada, una cancioncilla popular catalana que aprendí de niño en Bañolas.

L'extinció de la llengua catalana és una profecia molt estesa i acceptada. Tot i que el moment

exacte és incert, alguns experts calculen que podria desaparèixer en una generació. Sovint els que ho defensen són individus canuts i una mica pansits que tenen fills i nets. Ni aquests últims enraonaran en català, segons el iaio —o el güelo.

Mentrestant, és indicat adoptar un posat depressiu, abatut, melancòlic, i anar repetint monòtonament com una lletania —o un mantra, si s'ho estimen més—: «Jo ja ho deia». En el món actual, només els ignorants i els tocatimbals mantenen uns determinats graus d'esperança i optimisme davant de l'adversitat. Cap d'ells encara no ha copsat el prestigi enorme del desànim i la languidesa.

Tot i que la de la llengua catalana no és l'única mort anunciada. Actualment estem abocats a l'agonia i l'extinció en molts àmbits i aspectes: la cultura, la bona educació, la cuina tradicional, els recursos naturals, el respecte per la gent gran, el bon gust i el cant coral. Encara me'n deixo. Tot és angoixant. En altres moments de la història, la humanitat ha patit molt seriosament pel pànic nuclear; és curiós com el perill continua, però en canvi no desperta gaires neguits entre els ciutadans. També disposàvem del perill groc, que ha sigut substituït pel terrorisme islàmic. O per altres terrors.

Fins i tot ens profetitzen l'extinció de l'espècie humana. Només sobreviuran els insectes: escarabats, pregadeus, marietes i cuques de llum, entre altres. El paradís dels entomòlegs, que malauradament estaran tots morts. També és pega.

El destí de la humanitat és aquest infern laic que ens vaticinen incansables, ara que els teòlegs ens han aclarit que a l'infern catòlic no hi ha ningú. Només sales i sales desertes, amb coves i corredors silenciosos, com un parc d'atraccions abandonat, amb tots els estris de tortura rovellats. Quin disgust, el Dant.

Tot aquest desànim general desemboca en una conclusió unànime: els polítics no ho resoldran, assegurin els profetes amb amargor, perquè són uns corruptes, uns grimpadors, uns inoperants i uns ganduls —una descripció que sovint encaixa com un guant amb els mateixos que ho denuncien. Per tant, no s'entreveu en els polítics cap capacitat d'acció ni voluntat ni dignitat, i ens esllavissem sense solució cap a l'últim badall. En contra d'aquest lloc comú tan estès, en els últims quaranta anys les decisions fonamentals, encertades i eficaces en defensa de la llengua catalana, han sigut sobretot polítiques. Però el que està en voga és desmentir-ho i acusar els polítics de tots els mals.

Les arrels d'aquest catastrofisme vigorós procedeixen en part de l'autocompassió. Als catalans ens acompanya en tot moment un gran sentiment d'indefensió davant de l'adversitat. Tothom ens trepitja, ens vexa i ens menysprea. Tots els pobles de la terra ens detesten, tret dels bascos, que es limiten a deixar-nos a l'estacada a l'últim moment.

Els catastrofistes no entreveuen mai cap reacció política, ni social, ni econòmica, perquè segons una creença molt consolidada els catalans som uns pelacanyes, uns empleats, unes minyones, uns subalterns perpetus, en tot moment doblegats i sotmesos sota la mà que ens paga, l'Estat o la globalització. «No som res», ens diem compungits els uns als altres a la sortida dels enterraments. Molts ho han assumit com una veritat incontestable.

El mal català

Pel que fa a l'ús i la qualitat de la llengua catalana, també imperen la desolació, l'amargor, la ràbia. Veure-ho tot negre és el més freqüent i el més celebrat en els cercles lingüístics. El català actual ens desagrada. Ja no és el nostre, el bo, el de casa, el de tota la vida, el dels avis —pobres avis, com els maseguem—, el de Carner, Riba i Sagarra, sinó que és un idioma degradat, estantís, gens genuí. Un patuès indigne, un xau-xau domèstic, un monstre deforme. No paren d'insistir-hi a cada pas. Qualsevol calc barroer del castellà, esguerro sintàctic, pronúncia defectuosa, dita mal dita, converteixen a l'acte la llengua catalana, en la seva totalitat, en un avortó indigne. Per això s'ha inventat una paraula que és un híbrid entre dues, *català* i *espanyol*: el catanyol, que és el català en el seu estat present, ominós i repulsiu. A Mallorca, l'equivalent del catanyol és el castellarquí.

El bon català és sobretot aquell que saben els entesos que ens corregeixen. Naturalment que en el català actual hi ha interferències del castellà, que combato tant com puc (hi vaig dedicar el meu *Control de plagues*, a Pòrtic). Des del segle XVI que el català ha tingut moltes interferències del castellà: només s'ha de llegir poesia barroca i teatre o narracions costumistes del XIX. Però ara ens alerten que estem més malament que mai. Perquè comparen el català actual —agafat a l'engròs, sense distincions d'origen dels parlants, llengües habituals, nivells culturals i socials— amb un català idealitzat d'altres temps. Sovint no distingeixen entre evolució i interferència. Voldrien el català atrapat en una gota d'ambre, com aquells mosquits del pleistocè.

Alguns escriptors catalans es vanten d'escriure en una llengua moribunda i es proclamen els últims dipositaris del català com cal —que, ho repeteixo, no és mai el contemporani. N'hi ha que salven mots, que només perviuran en pres tatges de biblioteques. Tot són heroismes irre dempts, a punt de rebre un homenatge emocionat en un auditori solemne. Mai el més mínim sentit pràctic. Mai cap estima pel català contemporani, que sempre és defectuós i s'ha de corregir. És en aquest sentit que cal interpretar les

burles sagnants contra «el català que ara es parla», un desdeny erudit que s'ha prolongat durant cent cinquanta anys. Fins avui. Des de la meua òptica —i no parlo de Can Cottet—, no hauria de despertar tantes befes i tants escarnis un enunciat que conté una idea molt atractiva: el català es parla. Però ens hi posem com ens hi posem, el present decep. No hi ha espai per a l'alegria. No n'hi pot haver estant com estem abocats a l'abisme, el precipici, un lloc no gaire alegre on només es poden tenir basques i rodaments de cap.

Qui no combrega amb els postulats desanimats que ens repeteixen insistents, és considerat un «optimista», que és gairebé equiparable a la condició de leprós: un baliga-balaga, un poca-solta, un indocumentat, un ximplet.

També se'ls considera uns cofois, uns venuts. Després de defensar el català de TV3 en una piulada, un individu que s'emboçava amb un pseudònim —un valent— em va respondre així: «Aquest cofoisme gratuït és el que cal per continuar treballant a la casa gran».

La casa gran és, entenc, TV3. Tot el que no siguin planys i gemecs és suspecte de traïció i arteria. Som uns judes.

Per a mi, apreciar els punts forts i detectar-ne els febles, treballar en la bona direcció, obtenir

resultats palpables i avançar en camps concrets en la difusió i millora de la llengua ha d'anar acompanyat d'un cert grau d'esperança. Sense l'optimisme suficient per dedicar esforços a una tasca complexa és impossible dur a terme res de perdurable i valuós. Ni redreçar l'estat de la llengua ni ballar el honey-mooney.